

sreči, in že sta bili deležni klanovske politike: Ciglerjeve povesti, ki je doživela tako vsestransko priznanje najširšega občinstva, literarna zgodovina skoraj povohala ni, Prešernov Krst pri Savici, ki ga je opazila komaj peščica tedanje elite, pa se vse do danes vzpenja vse višje in višje in celo v šoli se ga je treba učiti. Pa tudi danes izhajajo pri nas dela v nakladah po tisoč, petsto ali celo tristo izvodov in vendar pravimo tudi o takih delih, da so umetnost, z njimi se ukvarjata literarna zgodovina in literarna kritika, tu pa tam se ozre po njih tudi kak tuj založnik, »klani« jim vsako leto poskrbijo kako nagrado, skratka: ko teče beseda o resnični umetnosti, se kritika tako vražje malo sprašuje po nakladi! Če pa naj bo to zares kriterij, je pač treba, resnici na ljubo, vendarle povedati, da so na Slovenskem založbe, ki poznajo še višje naklade, Prešernova družba natisne svojo vsakoletno zbirko v nakladi, ki je za kakih pet tisoč višja od izdaj pri Kmečkem glasu, Mohorjeva družba pa pozna kar trikrat višjo naklado.

Šalo na stran. Družbe z veliko kulturno tradicijo in s konstantno visoko ravnijsko kulturne zavesti se pogostoma srečujejo s primeri, ko pomeni kvaliteta tudi visoko naklado in to je gotovo najlepši uspeh tako pisatelja kot založnika in družbe same, je potrdilo njene resnične kulture. Skoraj praviloma se dogaja, da na primer visoko umetniško priznanje, literarna nagrada, v trenutku podvoji ali tudi podeseteri zanimanje za nagrajeno knjigo, kar pomeni, da se podeseteri tudi naklada. Pri nas je malokatera Prešernova nagrada dvignila naklado še tako dobri knjigi. Znamenje pač, kako brezbrizen je naš kulturni živec, ne zgane se, ne reagira.

Prav zaradi vsega tega ostaja odprto vprašanje odzivnosti, komunikativnosti naše umetnosti; skladnost, sozvočje med resnično vrednostjo in odzivnostjo nekega umetniškega pojava, tudi knjige, bo pri nas še dolgo nedosežen ideal.

Sodeč po modrovanju J. Kastelic že kar utopija, kajti pot, ki jo novinarka sugerira, pelje ravno v nasprotno smer.

Stvar je zanimiva in omembe vredna predvsem zato, ker doživlja v zadnjem času pojem ljudskosti, zlasti ljudskosti v sodobni umetnosti, prav presenetljive demagoške interpretacije.

ROJSTVO PLAYBOYEV V JUGOSLAVIJI. Ne, ne gre za pomoto v naslovu, v mislih imam zares množično rojstvo, za rojstvo mnogih v istem času ob prizadevnosti istega očeta in vdani pripravljenosti iste matere. V kroniki naših znamenitosti bo ta vznemirljivi dogodek ostal najbrž zapisan z zanosnim stavkom: Rodil se je jugoslovanski playboy!

Tako najbrž. Kraj rojstva: otok Krk, čas: tik pred izbruhom poletja 1972. Doba pričakovanja veselega dogodka je bila sicer daljša, kot je v navadi pri standardnih nosečnostih, šlo je pravzaprav za hrepenenje in hrepenjenja so sploh nagnjena k dolžinam, nekaj let, bi lahko rekli, se je pripravljalo to presenečenje, s shrljivo skrivnostnostjo, vendar zaradi splošnega zanimanja povsem na očeh javnosti. Tudi tisk je bil pripravljen. In ko se je zgodilo, je res poročal, svobodno, hitro, obširno, do podrobnosti in v vseh glasilih in v vseh žanrih, od blage satire do samovšečnega humorja, pa tudi resno kajpak, v sliki in besedi, od Đevdelije do Triglava, s prikritim in neprikritim veseljem. Končno tudi mi.

Zbrali so se torej naši vrli fantje in moške, vsi tisti, ki se znajo obnašati po velikosvetsko in ki bi utegnili brez odlašanja tudi več plačati za prostor v salonu, v baru, na plaži ob dekliških zajčkah ali zajčjih deklicah, ki strežejo in se smehljajo — vsi skupaj in vsak zase s ponosno zavestjo, da so hotel, družba, otok, morje, dežela, svet nekaj povsem ekskluzivnega, samo za izbranec z izkaznico, in ta ekskluzivnost je del nekega širokega občestva, ki je razpredeno po vsem svetu, pa vendar

ostaja ekskluzivno, zaprto, samo za... za **PLAYBOYE** z izkaznico.

Kakšna radost torej, da imamo lahko doma, v izvirni podobi in duhu, tisto obliko življenja, ki se nam je zdelo tako ekskluzivno ameriška, da bi se kar težko — tako smo menili — prijela na naših hrapavih tleh. Toda če je oče potenten in bodoča mati vdano dekle s kapljo pričakovanja, so otroci tu. Večkrat so ga omenjali, vendar sem ime očeta pozabil, zapomnil sem si le, da je pristni Američan, pride, si razgleda in izbere prostor ter iztegne svoj michelangelovski stvariteljsko iztegnjeni prst in reče: Tu naj bo! In že vstane svetel dom in v trenutku ga naselijo otroci božji, veseli playboyi.

Še do včeraj so hodili med nami kot čisto navadni ljudje, zdaj pa že vidiš, da se njihove oči drugače svetijo, da njihov obraz in telo ovija neka posebna milina, ki se kaže v izrazitem kontrastu zunanje agresivnosti in notranje plemenitosti, predvsem pa je vse na

njih in v njih tako ekskluzivno, da si lahko srečen, če se kdaj le še spozabi jo in pokramljajo s tabo, kot da so čisto navadni ljudje.

Moj prijatelj sociolog mi ta pojav razloži pač s sociološkega vidika: Tu gre predvsem za emancipacijo duha potrošnje, pravi, za resnično neodvisnost od vsakdanjih skrbi, za afirmacijo neposrednosti življenja. Življenje je pač življenje samo po sebi, to je pač oblika visoko razvite potrošniške družbe, ko je potrošnja samo še trošenje, veselo, improvizirano, sprotno, kar tako, kot pravimo... Pazljivo sem poslušal, pa sem vendar vse težje in težje sledil svojemu prijatelju sociologu, ki mi je strokovno razlagal duha in idejo playboystva nasploh in še posebej pri nas.

Jaz pa sem, duša zaostala, še istega dne z moralno prizadetostjo prebral bogsigavedi katero razpravo o socialni diferenciaciji...

C. Zlobec